

Kitlesel Açık Çevrimiçi Derslerin Kullanımına İlişkin Uzaktan Eğitim Uzmanlarının Görüşleri

Perceptions of Distance Education Experts Regarding the Use of MOOCs

Eren Kesim

Anadolu Üniversitesi, Türkiye
ekesim@anadolu.edu.tr

Hakan Altınpulluk

Anadolu Üniversitesi, Türkiye
hakanaltinpulluk@anadolu.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı kitlesel açık çevrimiçi derslerin yapı ve işleyişine ilişkin var olan durumu ortaya koyarak, uzaktan eğitim alanında görev yapan eğitim uzmanlarının, kitlesel açık çevrim içi derslerin hayat boyu öğrenme ve bilgi ekonomisine katkılarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılarak desenlenen bu araştırma kapsamında çalışmanın katılımcıları ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiş, böylece araştırmanın katılımcıları kitlesel açık çevrimiçi derslerle ilgili akademik yayınları bulunan, çevrimiçi ders tasarımı sürecinin bir parçası olmuş olan uzmanlardan oluşmuştur. Veri toplama süreci kapsamında, önce belirlenmiş olan 11 tane kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcısını kapsayan doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu doküman analizi sonuçlarını da içeren ve 5 maddeden oluşan veri toplama aracı kullanılarak, uzaktan eğitim uzmanlarıyla bir yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, yapılan içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; yapılan doküman analizi perspektifinde kitlesel açık çevrimiçi derslerin dünyadaki mevcut durumu, belirlenen 7 değerlendirme kriterine göre ortaya konmuştur. Bunun yanında uzaktan eğitim uzmanlarının, kitlesel açık çevrimiçi derslerin hayat boyu öğrenme sürecine ve bilgi ekonomisine yönelik katkılarıyla, kitlesel açık çevrimiçi derslerin cazip hale getirilmesine ilişkin görüşleri tema ve alt temalar kullanılarak ve doğrudan alıntılar verilerek paylaşılmış, ilgili araştırma bulguları kapsamında araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Kitlesel açık çevrimiçi dersler; hayat boyu öğrenme; bilgi ekonomisi; sürekli mesleki gelişim*

Abstract

The purpose of this study is to portray the current situation of massive open online course (MOOC) structures and operations, and determine the opinions of educational experts in the field of distance education regarding the contribution of MOOCs to lifelong learning and the knowledge economy. The research, modeled as a qualitative case study, with participants selected using criterion sampling thus the participants comprised of experts whom have been a part of the design process of MOOCs and have academic publications regarding MOOCs. During the data gathering process, a document analysis covering 11 predetermined MOOC providers was conducted. The results of this analysis were combined with 5 items to establish a data gathering tool, utilized to conduct semi structured interviews with distance education experts. The data gathered from these interviews were subjected to content analysis. The results are indicative, from the perspective of the document analysis conducted, based on 7 evaluation criteria determined to portray the current situation of MOOCs. In addition, the opinions of distance education experts regarding the contribution of MOOCs to life long learning and the knowledge economy, and making MOOCs more

attractive, have been provided with direct quotations and through themes and sub themes. Various recommendations have been made for researchers based on relevant research findings.

Keywords: *MOOCs; life-long learning; knowledge economy; continuing professional development*

Giriş

Temel dinamikleri on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru uluslararası ekonomi ve uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişmesiyle şekillenen küresel ekonomi, günümüzde dinamik bir gerçekliği temsil etmektedir. Sadece uluslararası ekonomi için değil, gelişen yeni teknolojilerle birlikte dünyada mesafelerin kısalmasını, dünyada yaşayan insanların birbirlerini daha fazla tanımalarını sağlayan bir süreç olarak küreselleşmenin etkileri her geçen gün yoğun olarak hissedilmektedir (Eckes, 2011).

Ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişim süreçlerinde rekabet avantajı sağlamalarında bilgi vazgeçilemez ve stratejik bir konuma gelmiştir. Küreselleşme süreciyle hız kazanan bilginin artış ve yayılma hızı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte tüm ülkeleri doğrudan etkilemektedir. Bu bakımdan bilgi ekonomisi, stratejik öneme sahip olan bilginin üretilmesi için eğitim ve araştırma süreçlerine yatırım yapma, ortaya çıkan sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelere hızlı bir şekilde uyum sağlayarak yeni bilgiler üretebilme dinamiğini yansıtmaktadır. Bu değişkenleri doğru analiz ederek hayata geçiren ülkeler, küresel bilgi ekonomisinde üretmiş oldukları yüksek katma değere sahip ürünlerle rekabet üstünlüğü sağlamaktadırlar (Dahlman, Routti ve Ylä-Anttila, 2007).

Yirmi birinci yüzyılda ülkeler arasında yaşanan ekonomik rekabet sürecinde, fiziki sermaye yatırımlarından çok insana yapılan yatırımı karakterize eden beşeri sermaye yatırımları önem kazanmıştır. Bu anlamda beşeri sermaye, ülkelerin küresel rekabet sürecinde avantaj sağlayabilmelerinin en stratejik değişkeni haline gelmiştir (Goldin ve Katz, 2008; Duderstadt, Atkins ve Van Houweling, 2002).

Beşeri sermaye kavramı, örgütlerin sahip oldukları finansal ve fiziksel sermayeden farklı bir bakış açısını yansıtmaktadır (Huysman, 2004). Ülkelerin sahip oldukları yetişmiş insan gücünü temsil eden beşeri sermaye, risk alabilen, girişimcilik özelliği olan ve yeniliklere açık bireyler aracılığıyla ekonomik sistemin gelişmesine olumlu katkı sağlamaktadırlar (Halpern, 2005). Beşeri sermaye kuramı gelecekte, eğitim-öğretim süreçleriyle okulların öğrencilere sağladıkları faydaları, eğitim öğretim süreçlerinin kalitesinin arttırılmasını ve hayat boyu öğrenme anlayışının bireyler için sağlayacağı getirileri içerecek şekilde yeniden ele alınmalıdır (Livingstone, 2012, s.105).

Dijital teknolojilerin eğitim kurumlarında kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, sadece eğitim kurumları için değil dijital toplumun genelinde ve iş hayatında öğrenme sürecinin yeniden yapılandırılması bir zorunluluk haline gelmeye başlamıştır (Ossiannilsson, 2014). Gelişen yeni teknolojiler, yeni bilgilere ulaşmak isteyen bireyler için özellikle öğrenme süreçlerini yeniden yapılandırabilmek için yeni olanaklar hazırlamaktadır. Belirli bir kuruma bağlı kalmadan bireyler internet kaynaklarına ulaşarak öğrenme süreçlerine dinamizm katabilmektedirler (Kop, 2011).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle, tüm ülkeler bu sürecin etkileriyle karşılaşmaktadırlar. Bu perspektifte özellikle mobil teknolojilerin gelişmesiyle, bireyler bu teknolojileri gereksinimlerini karşılamak için daha fazla kullanmaya başlamışlardır. Mobil teknolojilerin yaygın olarak kullanılması, sosyal medya araçlarının ve bulut bilişimin popülerlik kazanması mobil öğrenme kavramının gelişmesini sağlamış, mobil öğrenme süreçlerinin gelişmesiyle birlikte dünyada eğitim hizmetlerinin sunulmasında da yeni bakış açıları ön plana çıkmıştır (de Waard, 2013).

Mobil öğrenme sürecinde bireyler, akıllı telefonlardan ya da kişisel dijital yardımcılardan gereksinim duydukları eğitim içeriklerine ulaşabilmektedirler. Bir başka ifadeyle mobil öğrenme, bireylerin yeni gelişen teknolojileri kullanarak istedikleri eğitim içeriğine erişebilme yeterliklerini temsil etmektedir. Mobil öğrenme sürecinde özellikle bireylerin gereksinim duydukları eğitim içerikleri bireylere önceden belirlenmiş ya da sabit bir konumda sunulmamaktadır. Mobil öğrenme sürecinde bireyler gelişen yeni teknolojileri kullanarak yeni bilgilere ve eğitim içeriklerine her yerden erişim olanağına sahiptirler. Mobil öğrenme bu anlamda yeni öğrenilen bilgilerin gerçek hayata ve iş ortamına doğrudan uygulanmasına olanak vermektedir (Mishra, 2013).

Açık ve uzaktan eğitim, toplumsal değişim sürecinde bireylerin çeşitlenen gereksinimlerine çözüm bulabilmek için ortaya çıkan bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bireylerin artan ve çeşitlenen gereksinimlerine her yerden hızlı bir şekilde erişebilme olanaklarının gelişmesiyle, açık ve uzaktan eğitimde yeni bakış açıları ortaya çıkmaktadır. Açık ders malzemelerinin kullanımının yaygınlaşmasından sonra günümüzde, kitlesel açık çevrimiçi dersler yeni ve popülerliği her geçen gün artan bir olgu olarak gelişmektedir (Stracke, 2014).

Kitlesel açık çevrimiçi dersler, dünya genelinde kendi isteğiyle öğrenme sürecine yön vermek isteyen öğrenen bireyleri bir araya getiren büyük ölçekli bir öğrenme ortamını karakterize etmektedir. Kitlesel açık çevrimiçi dersler çok kapsamlı bir öğrenme yönetim sistemini bünyesinde barındırmazlar. Bu yapılar genellikle öğrenme sürecini yapılandırmak isteyen çok fazla kişinin kolayca erişebileceği, ders içeriği oluşturabileceği, tartışmalar yoluyla iletişim kurabilecekleri sosyal medya araçlarını kullanmaktadırlar. Bulut bilişim alt yapısında ya da internet tabanlı olarak kitlesel açık çevrimiçi dersler, herkesin ilgi duyduğu bir derse kayıt yapmasına, bu dersle ilgili içerikler oluşturmalarına ve dersle ilgilenen kişilerin bu içeriğe erişmesine olanak sağlayarak çevrimiçi öğrenme ortamlarında ders kaynaklarının bireyler tarafından her zaman ve her yerden paylaşımına olanak sağlamaktadır (de Waard, 2013, s.357).

Kitlesel açık çevrimiçi dersler ve e-öğrenme olanakları, öğrenciler, yetişkin bireyler, iş hayatında çalışanlar ve kendini geliştirmek isteyen herkes için hayat boyu öğrenme sürecinde önemli fırsatlar sunmaktadırlar (Stracke, 2014). Kitlesel açık çevrimiçi dersler, her dersin kendi özelliğine ve yapısına göre bünyesinde gelişmiş öğrenme ortamlarını barındırmaktadır. Kitlesel açık çevrimiçi dersler bu bağlamda çok fazla sayıda öğrenene daha büyük ölçekli, daha kaliteli açık ders erişimine olanak vererek daha az maliyetle eğitim hizmeti sunulmasını sağlamaktadır. Kitlesel açık çevrimiçi derslerin dünyadaki kurumsal ve seçkin yükseköğretim kurumları tarafından yapılandırılması ve eğitim hizmetinin bu dersler aracılığıyla da verilmeye başlanması, uluslararası küresel yükseköğretim alanında karar vericilerin ve araştırmacıların kitlesel açık çevrimiçi derslere daha fazla odaklanmalarını sağlamıştır. (Baker, Evans, Greenberg ve Dee, 2014, s.5).

Bu araştırmanın amacı, kitlesel açık çevrimiçi derslerin yapı ve işleyişine ilişkin var olan durumu ortaya koyarak, uzaktan eğitim alanında etkin olarak rol alan uzaktan eğitim uzmanlarının söz konusu derslerin hayat boyu öğrenme ve bilgi ekonomisi bağlamında katkılarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaçları gerçekleştirmek amacıyla şu alt amaçlar belirlenmiştir:

- Kitlesel açık çevrimiçi derslerin yapı ve işleyişi ile ilgili dünyadaki mevcut durum nedir?

Uzaktan eğitim uzmanlarının;

- Kitlesel açık çevrimiçi derslerin bireylerin hayat boyu öğrenme sürecine katkılarına yönelik görüşleri nelerdir?
- Kitlesel açık çevrimiçi derslerin bilgi ekonomisine katkılarına yönelik görüşleri nelerdir?
- Kitlesel açık çevrimiçi derslerin cazip hale getirilmesine yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Durum çalışmalarında bir duruma ilişkin ortam, birey, olay ya da süreçlerin bütüncül bir yaklaşımla araştırılarak ilgili durumu nasıl etkilediklerine ya da ilgili durumdan nasıl etkilendiklerine odaklanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yöntem araştırmacılara gerçek yaşamdaki olayların, süreçlerin ya da davranış örüntülerinin anlamlı ve bütüncül niteliklerini ayrıntılı ve derinlemesine bir biçimde ortaya koyma olanağı sunmaktadır (Yin, 2009). Durum çalışmalarında genellikle birden çok veri toplama yöntemi işe koşularak zengin ve birbirini destekleyebilecek veri çeşitliliğine ulaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada kitlesel açık çevrimiçi derslere ilişkin dünyadaki genel durumu ve mevcut ortamların niteliklerini yansıtmaya yönelik bir doküman analizi gerçekleştirilmiş, ardından bu konuda yetkin uygulayıcı ve araştırmacılar ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelere başvurularak bu durumun ayrıntılarına ve duruma ilişkin paydaş görüşlerine ilişkin tamamlayıcı veri sağlanmıştır.

Çalışmanın Katılımcıları

Bu çalışmada ilgilenilen durum ile ilgili zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen uzmanlarla derinlemesine çalışabilmek amacıyla, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemine başvurulmuştur (Patton, 2002). Ölçüt örnekleme yönteminde önceden belirlenmiş belirli ölçütleri karşılayan tüm durumlarla çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.140). Araştırmanın katılımcılarıyla ilgili kişisel bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Uzaktan Eğitim Uzmanlarına Ait Kişisel Bilgiler

Uzaktan Eğitim					
Uzmanları	Cinsiyet	Yaş	Ünvan	Kıdem	
U1	Kadın	32	Yard.Doç.Dr.	12 Yıl	
U2	Erkek	34	Yard.Doç.Dr.	12 Yıl	
U3	Erkek	28	Araş.Gör	5 Yıl	
U4	Kadın	39	Yard.Doç.Dr.	11 Yıl	
U5	Erkek	33	Yard.Doç.Dr.	12 Yıl	
U6	Kadın	33	Araş.Gör.	12 Yıl	
U7	Erkek	35	Öğr. Gör.	11 Yıl	
U8	Erkek	35	Öğr.Gör.	12 Yıl	
U9	Erkek	51	Doç.Dr.	28 Yıl	
U10	Erkek	30	Yard.Doç.Dr.	6 Yıl	

Araştırma kapsamında kitlesel açık çevrimiçi derslerle ilgili yayını olan, bireysel olarak çevrimiçi ders tasarımı sürecinde rol almış uzaktan eğitim uzmanlarına ulaşılmıştır. Böylece kitlesel açık çevrimiçi derslere ilişkin hem kuramsal hem de uygulamalı olarak tecrübeye sahip paydaşların görüşlerinden yararlanılarak mevcut durumun derinlemesine ve doğru kaynaklardan yararlanılarak irdelenmesi hedeflenmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Durum çalışmalarında, çalışmanın bazı bölümlerini birbirinden bağımsız olarak raporlaştırmak, araştırmanın bütününe yorumlayabilmek için bir sınırlılık yaratabilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s.316). Nitel analiz kapsamında kullanılacak doküman analizi sürecinde, araştırma kapsamıyla

ilgili verileri elde edebilmek için yeterli düzeyde tarama işlemi yapılması gerekmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2014, s.381).

Nitel araştırmaların belirlenen amaçlarını gerçekleştirebilmek için görsel ve yazılı birçok dokümandan yararlanılabilmektedir. Araştırma kapsamında belirli bir olay ya da olgu ile ilgili farklı kaynaklardan bilgilere ulaşmak, yeni ve farklı bakış açılarını incelemek, araştırmanın geçerliliğini arttırılabilmektedir (Akturan, 2013, s.117). Nitel araştırmaların veri toplama sürecinde e-postalar ve internet adresleri gibi elektronik dokümanlardan da yararlanılabilmektedir (Creswell, 2014).

Bu araştırmada, kitlesel açık çevrimiçi derslere ilişkin dünyadaki genel durumu ve mevcut ortamların niteliklerini yansıtmaya yönelik yapılan doküman analizi iki önemli amacı bünyesinde barındırmaktadır. Birinci amaç, yapılan doküman analizi sonuçlarının, veri toplama aracının geliştirilmesine yardımcı olması, ikinci amaç ise, kitlesel açık çevrimiçi derslerin yapı ve işleyişi ile ilgili dünyadaki mevcut durumun betimlenmesini sağlayabilmektir. Dünyada kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcılarına ait pek çok internet adresi bulunmaktadır (Littlejohn, 2013).

Araştırmanın belirlenen amacı perspektifinde yapılması düşünülen doküman analizinde sınırlılık yaşamamak için, Littlejohn (2013, s.4) tarafından sadece internet adresleri belirtilen seçilmiş 11 tane kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcısını ve onların internet adreslerini kapsayan ilk doküman analizi 1-10 Mart 2014 tarihleri arasında yapılmıştır. Yapılan doküman analizinde 11 tane kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcısının (Coursera, Edx, Udacity, Futurelearn, Openstudy, Codecademy, Openlearning, NPTEL, Khan Academy, Udemy ve ALISON) internet adreslerinin mevcut potansiyelleri incelenmiş, tüm internet adreslerinde ortak olan nitelikler saptanarak bu nitelikler birer değerlendirme ölçütü olarak belirlenmiş ve yapılan doküman analizi tek bir tabloda karşılaştırmalı olarak özetlenmiştir. Araştırmacılar, yukarıda belirtilen 11 tane kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcısının ilgili sitelerinin her birine üye olarak, daha geniş bir yelpazede elektronik dokümana erişim olanağı bulmuşlardır.

Doküman analizi kapsamında ortaya çıkan değerlendirme ölçütleri; internet adresleri, mobil uygulama desteği, sertifikasyon-diploma olanakları, bireysel ve mesleki gelişim, içerik hazırlama ve ders desteği, staj, eğitim ve istihdam olanakları, ilgi alanına yönelik derslerin verilmesi, ders sayısı ve aktif öğrenci sayısı olmak üzere toplam 9 başlıkta oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, veri toplama aracının geliştirilmesi sürecine klavuzluk etmiştir. Bu sebeple önce kitlesel açık çevrimiçi derslerin kuramsal temelleriyle, bilgi ekonomisi ve hayat boyu öğrenmeyle ilgili alan yazın taraması yapılmış, daha sonra bu üç temel alanla ilgili ulaşılan bilgiler, yapılan doküman analizinde ortaya çıkan 9 temel değerlendirme ölçütü çerçevesinde bir araya getirilerek 10 maddeyi içeren pilot görüşme formu oluşturulmuştur. Daha sonra bu pilot görüşme formu, Uzaktan Eğitim, Eğitim Yönetimi ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanında uzman 4 öğretim üyesine gönderilmiştir. Belirtilen 4 öğretim üyesiyle yapılan görüşmeler sonucunda veri toplama aracında uzman öğretim üyelerinden gelen değerlendirme sonuçlarına göre gerekli olan düzeltmeler yapılmış, böylece veri toplama aracına 5 maddeyi içeren son şekli verilmiştir.

Daha sonra görüşme formu görüşme sürecine başlamadan kitlesel açık çevrimiçi derslerle ilgili yayını olan ve bireysel olarak çevrimiçi ders tasarımı sürecinde rol almış olan 2 uzmana gönderilerek pilot uygulaması yapılmış ve bu 2 uzman araştırmanın çalışma grubunun dışarısında bırakılmıştır. Yapılan pilot uygulama sonucunda veri toplama aracına son şekli verilmiştir. Veri toplama aracının son şeklini içeren görüşme soruları aşağıda sunulmuştur:

1. Sizce kitlesel açık çevrimiçi derslerin bireylerin yeni bilgilere erişimi bağlamında katkıları nelerdir?
2. Kitlesel açık çevrimiçi derslerin bireylerin sürekli mesleki gelişimi açısından önemi nedir?

3. Kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylerin hayat boyu öğrenme sürecinde etkili olabilmesi için sizce neler yapılmalıdır?
4. Kitlesele açık çevrimiçi derslerde bireyler için hedeflenen kazanımların gerçek hayata yansıtılması sizce nasıl mümkün olabilir?
5. Kitlesele açık çevrimiçi derslerle bireyler için hedeflenen kazanımların ekonomik değere dönüşmesi yönünde ne tür uygulama önerileriniz bulunmaktadır?

Araştırmanın veri toplama süreci için gerekli olan izin Açıköğretim Fakültesi Dekanlığından alındıktan sonra, çalışmanın katılımcılarını oluşturan uzaktan eğitim uzmanlarından görüşme süreciyle ilgili randevular alınmıştır. Uzaktan eğitim uzmanlarının araştırma süreciyle ilgili bilgilendirilmelerinden sonra veri toplama süreci 07-16 Nisan 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama yarım saat sürmüş ve 214 dakika 42 saniyelik bir görüşme kaydı elde edilmiştir.

Yapılan doküman analizinin 1-10 Mart 2014 tarihleri arasında elde edilen bulguları, kitlesele açık çevrimiçi derslere ilişkin dünyadaki genel durumu ve mevcut ortamların niteliklerini yansıtmaya yönelik olarak araştırma bulgularının oluşturulduğu 20-25 Ağustos 2014 tarihleri arasında yeniden gözden geçirilmiş, elde edilen 9 değerlendirme ölçütü içerisinde yer alan ders sayılarının ve aktif öğrenci sayısının, değişkenlik göstermesi sebebiyle dünyadaki mevcut durumu yansıtmama amacını sınırlayabileceği varsayımıyla bu değişkenler çıkartılarak, doküman analizi kapsamında ortaya çıkan değerlendirme ölçütleri; internet adresleri, mobil uygulama desteği, sertifikasyon-diploma olanakları, bireysel ve mesleki gelişim, içerik hazırlama ve ders desteği, staj, eğitim ve istihdam olanakları, ilgi alanına yönelik derslerin verilmesini içeren 7 değerlendirme ölçütünü kapsayan nihai haliyle bulgular bölümünde Tablo 2'de, araştırmanın birinci alt amacını yansıtacak şekilde oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Uzaktan eğitim uzmanları ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler derinlemesine incelenerek birbirine benzeyen veriler temalar ve belirli kavramlar etrafında bir araya getirilerek anlaşılır biçimde düzenlenip yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.259). Nitel araştırmalarda özellikle verilerin analizi sürecinde; verilerin organize edilmesi, verilerin yazılı hale getirilmesi, temaların oluşturulması ve araştırma verilerinin tablolar halinde sunulması büyük önem taşımaktadır (Güler, Halicioğlu ve Taşğın, 2013, s.44).

Elde edilen görüşme kaydı, araştırmacılar tarafından yazılı metne dönüştürülmüştür. Yapılan dönüştürme sonucunda 50 sayfalık bir metne ulaşılmıştır. Bu metin yapılacak olan içerik analizi için görüşme formuna aktarılmıştır. Oluşturulan bu görüşme formu, nitel araştırma ve uzaktan eğitim alanında uzman 3 öğretim üyesine gönderilmiştir. Uzman öğretim üyeleri, birbirlerinden bağımsız olarak ilgili görüşme formunu baz alarak tema ve alt temaları oluşturmuşlar ve bunları bir Excel tablosuna aktarmışlardır. Daha sonra araştırmacıların da katılımıyla, uzman öğretim üyelerinin oluşturmuş oldukları tema ve alt temalar ortak bir Excel dosyasında bir araya getirilerek, bir görüşme kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Her bir tema, alan uzmanlarının görüşlerini yansıtacak şekilde Excel tablosuna nihai olarak aktarılmış ve temalarla ilgili görüş birliği ve görüş ayrılıkları tabloda ayrıntılı olarak incelenerek, görüşme kodlama anahtarına son şekli verilmiştir. Süreç sırasında veriler kodlanmış, temalar bulunmuş, kod ve temalar düzenlenmiş ve son olarak bulgular tanımlanarak yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen temaların kodlamalarını da içeren veri toplama aracının güvenilirliğinin hesaplanması sürecinde Miles ve Huberman (1994, s.64) tarafından belirtilen aşağıdaki formülden yararlanılmıştır:

Görüş Birliği

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı

Bu araştırmada, yukarıda belirtilen formül aracılığıyla yapılan hesaplamalar sonunda veri toplama aracının güvenilirliği %91 olarak bulunmuştur. Araştırmanın bulguları kapsamında alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerini içeren doğrudan alıntılarda, uzaktan eğitim uzmanlarının gerçek kimliklerinin belirtilmesini önlemek amacıyla uzaktan eğitim uzmanları U1---U10 şeklinde sunulmuştur.

BULGULAR

Kitlesel Açık Çevrimiçi Derslerin Yapı ve İşleyişi ile İlgili Dünyadaki Mevcut Duruma İlişkin Bulgular

Littlejohn (2013, s.4) tarafından sadece internet adresleri belirtilen seçilmiş 11 tane kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcının (Coursera, Edx, Udacity, Futurelearn, Openstudy, Codeacademy, Openlearning, NPTEL, Khan Academy, Udemy ve ALISON) internet adresinin mevcut potansiyelleri yapılan doküman analizinde incelenmiş, tüm internet adreslerinde ortak olan nitelikler saptanarak bu nitelikler 7 değerlendirme ölçütüyle yapılan doküman analizi bulgularını karşılaştırmalı olarak özetleyen Tablo 2’de sunulmuştur.

Web sayfalarının büyük bir bölümünde üyelik sistemi kullanıldığı saptanmıştır. Kullanıcılar bu sitelere üye olarak profil sayfalarını düzenleyebilmektedir. Profil sayfalarında kullanıcılar aldığı dersleri, sınavlardaki puanlarını, genel ilerlemesini ve kazandığı sertifikaları da görebilmektedir. Böylece, siteye üye olan kişi sitenin kullandığı dilden, profil resmine kadar kişisel sayfasını özelleştirebilme imkanına sahip olabilmektedir.

Derslerin genel olarak çeşitli kategorilerde çok boyutlu yöntemlerle işlendiği belirlenmiştir. İncelenen sitelerin geneli için ele alındığında, öğrenen bireyler kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcılarının ilgili sitelerine girdiklerinde son derece sade, anlaşılır ve kullanıcı dostu bir arayüzle etkileşim sağlayabilmektedirler. Sunulan menüler ve diğer bağlantıların kullanıcıların aradıklarını daha kolay bulmalarına ve amaçlarına yönelik çalışmalarına yardımcı olacak şekilde tasarlandığı göze çarpmaktadır. Bazı kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcılarının internet adresleri kendilerine özel mobil uygulama desteğine de sahiptir.

Ayrıca site arayüzünden değiştirilebilen çeşitli dil seçenekleri de bulunabilmektedir. Birçok sitede üyelik sistemi kullanıldığı için kullanıcıların profil sayfası aracılığıyla kişisel ilerlemesi, gelişimi, aldığı dersleri yönetim paneli aracılığıyla görüntülenebilmektedir.

Tablo 2

Kitlesel Açık Çevrimiçi Ders Sağlayıcılarının İnternet Sayfalarının Doküman Analizi Sonuçları

	Coursera	Edx	Udacity	Futurelearn	Openstudy	Codecademy	Openlearning	NPTEL	Khan Academy	Udemy	ALISON
Adres	https://www.coursera.org/	https://www.edx.org/	https://www.udacity.com/	https://www.futurelearn.com/	http://openstudy.com/	http://www.codecademy.com/	https://www.openlearning.com/	http://nptel.ac.in/	https://www.khanacademy.org/	https://www.udemy.com/	http://alison.com/
Mobil Uygulama Desteği	Android ve IOS	Yok	Android ve IOS	Yok	IOS	IOS	Yok	Yok	IOS	Android ve IOS	Yok
Sertifikasyon / Diploma Olanakları	Sertifikasyon var	Sertifikasyon var	Sertifikasyon var	Sertifikasyon var	Sertifikasyon yok, kısa bir süre sonra uygulama başlayacaktır	Sertifikasyon yok	Dersi veren eğitime bağlı olarak değişmektedir	Sertifikasyon var	Dersi veren eğitime bağlı olarak değişmektedir	Sertifikasyon var	Sertifikasyon var
Bireysel ve mesleki gelişim	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
İçerik hazırlama ve ders desteği	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır	İçerik hazırlama ve ders destek ekipleri vardır
Staj, eğitim ve istihdam olanakları	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Yok	Var	Var	Var
İlgi alanına yönelik derslerin verilmesi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet

Belirli aşamaları geçerek belli bir düzeye gelen öğrenenlere yönelik incelenen sitelerin büyük bölümünün sertifika fırsatı sundukları saptanmıştır. Bu sertifikalar genel olarak ücretli olmakla birlikte öğrenenlere gerek öğrenim süreçlerinde gerekse iş hayatında bazı imkanlar yaratmaktadır. Bazı sitelerde sertifika uygulaması olmasa da, birçok kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcısının sitesinde geçerli diploma ve sertifika uygulaması olduğu belirlenmiştir.

Kitlesel açık çevrimiçi ders sağlayıcılarının kullandığı siteler, öğrenenlerin hem bireysel hem mesleki gelişimlerini yaşam boyu sürdürmeyi amaçlayan platformlardır. Dünya çapında sunulan bu hizmetler tıptan mühendisliğe, felsefeden yabancı dil eğitime çok geniş bir yelpazede sunulmaktadır. Bu sitelerden yararlanarak kullanıcılar mesleki kariyerlerine katkı sağlayabildikleri gibi, bireysel anlamda da ilgi duyduğu alanda kendilerini geliştirebilme imkanına sahip olmaktadır. Bu sayede bireyler kendilerini yetiştirerek bilgi ekonomisine katkı sağlayabilmektedirler.

Kitlesel açık çevrimiçi derslerin sağlayıcıları çok çeşitli alanlarda birçok uzman çalıştıran şirketlerdir. Belirli bir ekonomik modele göre profesyonel bir şekilde işletilen bu şirketlerde, her bölüme özgü birçok çalışan bulunmaktadır. Özellikle yazılım mühendisleri, içerik tasarımcıları, halkla ilişkiler uzmanları ve ders destek ekiplerinin bu süreçte yer aldıkları saptanmıştır. Ayrıca bu siteler çeşitli alanlardaki boş pozisyonları için yetiştirilmiş, kalifiye personel arayışı içerisinde de olabilmektedirler.

Genel olarak kitlesel açık çevrimiçi dersleri sunan bu sitelerin işleyişinde bazı farklılıklar olsa da, temel olarak benzer prensiplere sahip olduğu söylenebilir. Derslerin işlenmesinde çeşitli sunum, elektronik kitap, çizim veya grafik gibi araçlar kullanılmakla birlikte, bazı siteler çok daha farklı yöntemler kullanabilmektedirler. Dersler genel olarak kuramsal bilgi vermeye yönelik olarak videolu derslerle veya web tabanlı uygulamalarla işlenmektedir.

Uzaktan Eğitim Uzmanlarıyla Yapılan Görüşme Raporlarıyla İlgili Bulgular

Tablo 3

Uzaktan Eğitim Uzmanlarının Kitlesel Açık Çevrimiçi Derslerin Bireylerin Hayat Boyu Öğrenme Sürecine Katkılarına Yönelik Görüşleri

Temalar	Frekans (n)
1. Gelişimsel katkılar	
1.1. Mesleki gelişim	10
1.2. Bireysel gelişim	6
2. Katılımcıya yönelik katkılar	
2.1. Öğrenme maliyetlerinden tasarruf	4
2.2. İş yaşamından kopmadan yenilenme	3
2.3. Öğrenme zamanından tasarruf	2
3. Formal eğitim hizmetlerinden yararlanma	
3.1. Yapılandırılmış bilgiye erişim imkanı	5
3.2. Doğru ve güvenilir bilgiye erişim imkanı	2
3.3. Bilgi ve becerilerin sertifika veya diploma ile belgelenmesi	1
4. Bilişim hizmetlerinden yararlanma	
4.1. Zamandan bağımsız olması	5
4.2. Ortamdan bağımsız olması	5
4.3. Kontenjan sınırlıklarının olmaması	2
4.4. Çift yönlü etkileşimin olması	2

Uzaktan eğitim uzmanlarının kitlesel açık çevrimiçi derslerin bireylerin hayat boyu öğrenme sürecine katkıları konusundaki görüşleri; Gelişimsel katkılar, katılımcıya yönelik katkılar, formal eğitim

hizmetlerinden yararlanma ve bilişim hizmetlerinden yararlanma şeklinde dört alt temada toplanmıştır. Gelişimsel katkılara yönelik alt temalar, mesleki ve bireysel gelişim şeklinde iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları aşağıda belirtilmiştir:

"...daha çok yetişkin öğrenenlere hitap eden kitlesel açık çevrimiçi derslerde, siz belli bir lisans eğitimi aldınız hatta lisansüstü eğitimi aldınız bunlarda hani size yetmedi ve dünyada neler oluyor acaba şu konularda neler var diye merak edip kendinizi geliştirmek istediğinizde size bu amaca yönelik bir kitlesel açık çevrimiçi ders olanağı sunuluyor." [U3].

"Mesleki gelişime yönelik düzenlenecek kitlesel açık çevrimiçi dersler öğrenen kişiler için gerçekten etkili olabilir. Bu süreçte sunulan ders materyallerinin, hazırlanan ders videolarının bu bağlamda kişilerin kendini geliştirmesi adına bir fırsat olabileceğini düşünüyorum." [U4].

"Kitlesel açık çevrimiçi derslerde eğer kişi bir iş yerinde çalışıyorsa iş yeri de kişiyi belli bir konuda eğitim alması için yönlendiriyorsa, kişi de kendini o alanda bir kitlesel açık çevrimiçi ders bulup kayıt yaptırıp eğitim görebilir. Bunun yanında kişi bütünüyle kendi ilgisi ihtiyacı merakı doğrultusunda kitlesel açık çevrimiçi dersleri seçip, kayıt yaptırıp bunlara devam edip tamamlayabiliyorsa bu bütünüyle kişinin kendi merakını doyumak kendi bilgi gereksinimini karşılamak açısından kendisini besleyecek bir süreç olarak kabul edilebilir. Kitlesel çevrimiçi derslere yönelik motivasyon kaynağının mesleki gelişime katkısı farklı boyutlarda ortaya çıkabilir." [U7].

"...örneğin tarih, müzik, sinema kültürü gibi konularda bile kişisel gelişim boyutunda kitlesel açık çevrimiçi derslerden yararlanabiliyorsunuz." [U5]

Katılımcıya yönelik katkılar da öğrenme maliyetlerinden tasarruf, iş yaşamından kopmadan yenilenme ve öğrenme zamanından tasarruf şeklinde üç alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"Ekonomik açıdan baktığımızda da ciddi anlamda kitlesel açık çevrimiçi derslerin insanlara katkısı olacaktır çünkü açık öğrenme dediğimiz zaman gerçekten eğitimde bir maliyeti düşürme söz konusu. Çünkü siz burada kitlesel bir eğitim yapmış oluyorsunuz dolayısıyla ekonomik anlamında da ciddi kazançlarınız ciddi kazanımlarınız oluyor. Ders materyallerinin en azından internet ortamında herkesin paylaşımına açılması, basılı materyal aldığınızda onlar için ekstra ücret ödediğiniz halde burada maliyet azalması söz konusu dolayısıyla buralarda ciddi kazanımlar var." [U4].

"Ekonomik kazanım olarak düşündüğümüzde şu var yani sertifikayı alıyorsun ama bazıları bahsettiğim kredileri almak için para ödemek zorunda öyle sistemlerde söz konusu bunları tamamen açık kaynak felsefesiyle gitmesi durumunda başladığı gibi gitmesi durumunda her öğrenenin ilk kazanımları bu olacaktır. Öğrenme platformlarının sayısı o kadar arttı ki illaki bir kişi ilgisi olan bir konuyu bulabilir, bu durum da ekonomik anlamda katkı sağlayacaktır kendisine." [U8].

"Günümüzde bir öğrenci 4 yıllık fakülte okuyorsa eğer bitirdiğinde öğrendiği bilgilerin yarısı işe yaramaz hale gelmekte. Bunun için ne yapılması gerekiyor sürekli yeni bilgilerle bireylerin donatılması gerekiyor, kendini geliştirmesi gerekiyor. Bunu da sürekli çocukları sınavlarla tekrar üniversiteye kayıt ederek ya da iş hayatından koparıp kurslara alarak çözemiyoruz. Mesela ben geçenlerde kendim bir kitlesel açık çevrimiçi derse kayıt oldum mobil platformu üzerinden programlama mobil yazılım geliştirme programına, şimdi benim

bunu öğrenmem için bir kursa gitmem veya bir dershaneye gitmem ya da üniversitede alabilmem mümkün değildi. Bunun mesleki anlamda birey için önemli olduğunu düşünüyorum kendim için gereksinim duyduğum bir konu olduğunu düşünüyorum bu imkanı sağladığı için böyle bir yönelimim vardı.” [U9].

“Kitlesel açık çevrimiçi dersler, sistematik ve yapılandırılmış düzenli bir öğrenme ortamı. Bu anlamda zaten internetin de ihtiyacı olduğu bir ortam. Günlerce arayıp tarayıp bu konuda kim ne söylüyor kim ne çalışmış diye aramaktansa belli bir konuya ilgili bir kitlesel açık çevrimiçi ders olanağı varsa zaten konuyu tüm boyutlarıyla öğrenme imkanlarına sahip oluyorsunuz aslında zamanınızı kısaltıyor bu öğrenme zamanınızı da çok kısaltıyor.” [U2].

Formal eğitim hizmetlerinden yararlanma, yapılandırılmış bilgiye erişim imkanı, doğru ve güvenilir bilgiye erişim imkanı, bilgi ve becerilerin sertifika veya diploma ile belgelenmesi şeklinde üç alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları şu şekilde özetlenmiştir:

“Kitlesel açık çevrimiçi derslerin sağladığı katkı örneğın halkla ilişkiler ve iletişimle alakalı bir dersin içeriğine ulaştığınız zaman amacı, önemi, hedefi, bu dersin sonunda elde edilen kazanımlar derli toplu bir havuz içerisinde size sunuluyor siz bir bütün halinde bunları görebiliyorsunuz.” [U3].

“İnternet kaynaklarına girdiğinizde evet bilgilere ulaşabilirsiniz ama bu bilgilerin ayıklanması konusunda birçok sorun yaşanıyor hangi bilgi doğru hangi bilgi yanlış bunu bilemiyorum ama yapılandırılmış bir eğitim ortamı olarak size birileri bunu kitlesel açık çevrimiçi dersler şeklinde sunduğunda gerçekten bilginin güvenilir ve yapılandırılmış şeklinde sunulması gündeme geliyor ki bu aslında çok önemli yani kitlesel açık çevrimiçi derslerin sağladığı avantajlar arama motorlarındaki işte anahtar kelime yazdığınızda çıkan kaynaklarla karşılaştırıldığında çok daha etkili ve önemli.” [U2].

“Kayıt olduğunuz ve tamamladığınız dersin sertifikasını aldığınız zaman bu durum sizin için şunu ifade etmektedir: Kitlesel açık çevrimiçi dersi size sunan kurum, aşağıda verilen kredi geçerli olacaktır diye onu belirtmiştir. Siz bu sertifikayı alıp gittiğinizde hakikaten o üniversitede o dersi almış gibi muamele görebiliyorsunuz.” [U8].

Bilişim hizmetlerinden yararlanma, zamandan bağımsız olması, ortamdaki bağımsız olması, kontenjan sınırlıklarının olmaması ve çift yönlü etkileşimin olması şeklinde dört alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları aşağıda şu şekilde belirtilmiştir:

“Bireylerin ilgi duydukları alanda eğitim ihtiyaçlarını istedikleri yıl içerisinde istedikleri dönemde karşılayabilmeleri açısından büyük bir esneklik sunduğunu düşünüyorum kitlesel açık çevrimiçi derslerin öğrenen bireylere. Aynı zamanda dünyanın herhangi bir yerinde de olabiliyorsunuz ve herhangi bir yerinde bu konuda uzman kişiye ulaşabiliyorsunuz ve bu anlamda da gerçekten çok büyük olanaklar sunuyor bu dersler bireylere.” [U10].

“...herhangi bir şekilde kayıt olabilecekleri kontenjan sınırının olmadığı zaman ve mekan sınırlarının aşıldığı ortamlar bunlar.” [U4]

“Tabi ki burada etkileşim çok fazla yok ama internetin özellikle eğitim süreçlerinde kullanılmaya başlanmasıyla etkileşimli süreçler başlıyor ki buda sınıf ortamının gerçek yüz yüze eğitimin yapıldığı sınıf ortamına çok yakın eğitimlerin çevrimiçi olarak yapılmasına olanak sağlayabiliyor.” [U4]

"Başka araştırmacılar ya da başka hocalardan ya da başka insanlardan fikir alabiliyorsunuz onlarla etkileşime geçebiliyorsunuz bu ortamlarda". [U5].

Tablo 4

Uzaktan Eğitim Uzmanlarının Kitlesel Açık Çevrimiçi Derslerin Bilgi Ekonomisine Katkısına Yönelik Görüşleri

Temalar	Frekans (n)
1. İstihdam	
1.1. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi	2
1.2. Yeni meslekler için istihdam	1
1.3. Mesleki kariyer yapma	1
2. Yenilik (Entegrasyon)	
2.1. Bireylerin gereksinimlerine göre sürekli yenilenme	6
2.2. Değişim sürecine uyum sağlama	2
3. Ekonomik değer	
3.1. Ekonomik katkı sağlama	4
3.2. Bazı konularda ekonomik değer üretiminin uzun vadeli olabilmesi	4
3.3. Üretime katkı sağlama	1

Uzaktan eğitim uzmanlarının kitlesel açık çevrimiçi derslerin bilgi ekonomisine katkıları konusundaki görüşleri; istihdam, yenilik, ekonomik değer şeklinde üç alt temada toplanmıştır. İstihdama yönelik alt temalar da nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, yeni meslekler için istihdam, mesleki kariyer yapma şeklinde üç alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları şu şekilde özetlenmiştir:

"Ekonominin en itici gücü aslında bilgili insan kaynağıdır. Bu gerçeklik zaten Bolonya sürecinin başlangıcının temelini de oluşturmaktadır. Bolonya sürecinde ve diğer ülkelerde aslında ekonominin itici gücünün nitelikli insan kaynağı olduğunun fark edilmesi ön plana çıkmıştır ve bu farkındalıkla Avrupa yükseköğretim alanı, Bolonya süreci, eğitimde kalite vs. gibi konulara odaklanılmıştır. Ülkeler açısından olaya bakarsak, eğer nitelikli insan kaynağınız varsa ve bu bilgiyi de amaca uygun hayata geçirebiliyorlarsa, uygularsa bu durum zaten ekonomik değere dönüşebilecektir." [U2]. "Bilgi ekonomisi diye son günlerin çok önemli bir konusu var ve bu konuda kitlese açık çevrimiçi derslerde yetiştirilen nitelikli iş gücü de belkide bilgi ekonomisine katkıda bulunabilir." [U4].

"Sürekli meslekler değişiyor yani bundan beş sene önce olmayan meslekler şuan var işte yaşam koçu deniyor sosyal medya danışmanlığı deniyor anlatabiliyor muyum? Yeni meslekler çıkıyor sonuçta. Siz insanlara bilgiler aktarıyorsunuz ve bu bir ekonomi siz burada ekonomiye katkı sağlıyorsunuz." [U3]

"Özellikle mesleki alanda yoğunluk olacaksa kişilerin mesleki anlamdaki gelişimi eğer hayat boyu öğrenme kapsamında kitlese açık çevrimiçi derslerle desteklenecekse zaten kalifiye eleman olma durumu olacak ve kendi mesleklerinde yükselme durumu olacak." [U1].

Yeniliğe yönelik alt temalar da bireylerin gereksinimlerine göre sürekli yenilenme ve değişim sürecine uyum sağlama şeklinde iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"...mesleki gelişim anlamında bu bilgiyi hepimizin bir şekilde yenilemesi gerekiyor bunu da nasıl yenileyeceğiz sürekli yüz yüze kurslara giderek veya bir eğitim programına katılarak bu çevrimiçi de olsa sertifika veren veya işte diploma sağlayan bir eğitim kurumuna katılmak şeklinde de olabilir. Bir kitlesel çevrim içi derse katılarak bireyler kendilerini geliştirebilirler. Bu çok büyük bir imkan. Hem bilgi ekonomisi için hem de insanların kendilerini geliştirmeleri için gerçekten çok büyük bir fırsat." [U2].

"Kişinin örneğin bir bilgisayar programcısı olduğunu düşünün. Bu kişiler zaten yazılım geliştirmeye ilgili sürekli gelişmelerden ve değişikliklerden dolayı sürekli kendilerini yenileme baskısı altındadırlar. Bunlar zaten bu sürece alışık insanlardır. Yeni bir programlama dili çıktığında veya gündemde yeni bir güncelleme meydana geldiğinde sürekli olarak onları öğrenme konusunda kendilerini hemen yönlendirirler kaynaklara ve adı konmamış bir eğitim sürecini kendileri uygulurlar." [U7].

Ekonomik değere yönelik alt temalar da ekonomik katkı sağlama, bazı konularda ekonomik değer üretiminin uzun vadeli olabilmesi ve üretime katkı sağlama şeklinde üç alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları aşağıda şu şekilde belirtilmiştir:

"Kişilerin belli ürünleri üretmelerini sağlayarak yani şu andaki halk eğitim merkezlerimizdeki yapılan durumu kitlesel açık çevrimiçi dersler üzerinden gerçekleştirerek halka bazı temel yeterlikleri kazandırılabilir, bu yeterlilikler kişiler tarafından tercihe göre ekonomik bir faydaya dönüştürülebilir." [U1].

"Yani bence şöyle eğitimin zaten tüm çıktıları beklenen çıktılara gizlidir ve geleceğe yöneliktir. Dolayısıyla ekonomik beklentilerde çıktılarda geleceğe yöneliktir ve gizlidir şuan ortaya çıkmaz beş yıl sonra ortaya çıkmaz on yıl sonra nasıl ortaya çıkar biliyor musunuz? O insan potansiyelinin ona ne diyebiliriz insan gücünün ondan sonra ekonomiye dahil olmasıyla farklı amaçlarla iş yapmaya başladıktan sonra eğitime katkıları ortaya çıkacaktır dolayısıyla geleceğe yönelik bir yatırımdır eğitim ekonomisi açısından geleceğe yönelik bir yatırımdır. Bence benim önereceğim şey şudur, kurumlar ülkeler ve uluslararası politika yapımcıları eğitim ekonomisi açısından sadece kitlesel açık çevrimiçi dersler için değil ben yine tüm elektronik ortamlar için konuşuyorum ama özellikle kitlesel açık çevrim içi derslerin yaşam boyu eğitim bağlamındaki eğitim ekonomisi katkısının kısa sürede değil uzun vadede değerlendirmesi gerekiyor" [U6].

"Çok güzel örnekleri vardı mesela bir tane yanlış hatırlamıyorsam Hindistan da bir kişi bir konuda kurs alıyor halıcılık tasarım kursu alıyor ve tamamlıyor sonra üretmeye başlıyor halı yapmaya başlıyor işte firma kuruyor iş kuruyor ekonomiye doğrudan böyle katkısı olabileceği gibi insanların yaşam kalitesini dünya görüşünü geliştirmesi açısından da kültürel anlamda da katkısı olabileceğini düşünüyorum kitlesel çevrim içi açık derslerin." [U9].

Tablo 5

Uzaktan Eğitim Uzmanlarının Kitlesel Açık Çevrimiçi Derslerin Cazip Hale Getirilmesine Yönelik Görüşleri

Temalar	Frekans (n)
1. Katılımcılara yönelik teşvikler	
1.1. Diploma veya sertifikalandırma	4
1.2. İlgi alanına yönelik derslerin verilmesi	4
1.3. Tanıtım ve bilgilendirme yapılması	3
1.4. Esnek program ve planlamaların yapılması	3
1.5. Mesleki kariyer imkanı	2
1.6. Staj (iş başında eğitim) olanaklarının sağlanması	2
1.7. Derslere katılımın ücretsiz olması	2
1.8. İstihdama yönelik derslerin verilmesi	1
Temalar	Frekans (n)
2. Öğretim elemanlarına yönelik teşvikler	
2.1. Uzaktan eğitimin yasal olarak desteklenmesi	3
2.2. Teknoloji alt yapısının iyileştirilmesi	1
2.3. Kitlesel açık çevrimiçi derslerin kullanımına yönelik hizmet içi eğitim verilmesi	1
2.4. İçerik hazırlama ve ders destek ekiplerinin oluşturulması	1

Uzaktan eğitim uzmanlarının kitlesel açık çevrimiçi derslerin cazip hale getirilmesine yönelik görüşleri; katılımcılara yönelik teşvikler ve öğretim elemanlarına yönelik teşvikler şeklinde iki alt temada toplanmıştır. Katılımcılara yönelik teşvikler ile ilgili alt temalar da diploma ve sertifikalandırma, ilgi alanına yönelik derslerin verilmesi, tanıtım ve bilgilendirme yapılması, esnek program ve planlamaların yapılması, mesleki kariyer imkânı, staj (iş başında eğitim) olanaklarının sağlanması, derslere katılımın ücretsiz olması, istihdama yönelik derslerin verilmesi şeklinde sekiz alt temada toplanmıştır. Bu temalara ilişkin görüşler ve yorumlar şu şekildedir:

"Üniversite eğitiminin dışında da oldukça yüksek bir eğitim ihtiyacı söz konusu Türkiye'de. Üniversite ve sonrasında eğitim alan ya da eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışan bireyler, üniversitenin açtığı ortak sertifika programlarına katılabilirler, o sertifika programlarını yine kitlesele açık çevrimiçi dersler üzerinden alabilirler ancak işte bu durumun geçerliliği aslında şu tamamen işverene bağlı yani işveren tanıyacak bu sertifikayı ona bağlı yani bu kamu kurumu da olabilir özel şirketlerde olabilir." [U8].

"Burada bu derslerin gerçek hayata yansıtılması için bir ihtiyaçtan doğması gerekir. Nasıl ki yetiştirme boyutunda yani kişilerin mesleki gelişimleri boyutunda ihtiyaç duymaları halinde öğrendikleri bilgi kendilerinde kalıcı ve sürekli tekrarlanan bir yapıya bürünüyor ve gerçek hayata da bu durum yansiyorsa, kişilerin belirlenen amaçlar doğrultusunda öğretim hedefleri belirlenirken bir ihtiyaç analizi yapılıyor ve insanların neye ihtiyacı olduğu ortaya çıkartılıyor ve devamında ders tasarımı sağlanıyor ve amaçlar ona göre belirleniyorsa, bu kitlesele açık çevrimiçi derslerde de öyle olmalıdır." [U1].

"Maalesef biz uzaktan eğitimciler kitlesele açık çevrimiçi dersleri iyi tanıyoruz ama ülkemizde diğer insanlar bu gerçekliğin çok da farkında değiller. Dolayısıyla biz Açıköğretim Fakültesi olarak özellikle bir milyondan fazla öğrencisi olan bir fakülte olarak kitlesele açık çevrimiçi dersleri topluma daha fazla tanıtmalıyız, bizim en önemli eğitim politikamızın bu olması gerekiyor." [U5].

"Kendi başına öğrenme, öz yönelimli öğrenme, kendi odağıyla öğrenme, kendi motivasyonu ile öğrenme, kendi ihtiyacı kadar öğrenme süreçleri oldukça önemlidir. Öğrenen bireylerin öğrenme süreleri farklı, öğrenme stilleri farklı, psikolojik durumları farklı, çevresel durumları farklı, aile faktörleri farklıdır. Bu durumda en iyi eğitim bireyin kendi alacağı kadar, kendi almak istediği zamanda aldığı eğitimdir. Belki de öğrenme sorumluluğunu onlara vermek lazım. Tabii öğrenme süreci aslında bireyin kendi sorumluluğundaki öğrenmedir ve dolayısıyla bu sürecin öğrenci açısından planlanması daha iyi olacaktır." [U6].

"Mesela katılım oranı çok yüksek bir sertifika programı var. Neden? Çünkü o sertifikayı aldığı zaman mesleğinde bir üst basamağa çıkacaksın. Bu gerçeklik açık ders malzemelerinde de böyle. Yani yetişkin eğitiminde bir sertifika programının bir değere dönüşebilmesi için o sertifikanın alındığında bireye gelecekte hangi kapıları açacağını bilmesi çok önemlidir." [U3].

"Kitaplardan alınan bilgilerin sektördeki karşılığının bilinmesi gerekiyor yani burada sektörel iş birliğinin etkileşimli bir şekilde doğrudan sektördeki o bilginin nasıl kullanılacağını yönelik bir takım ortamlar sunmamız gerekiyor. Örneğin çevrimiçi ortamlara gidiyoruz, sanal ortamlar, second life mesela değil mi? Bu noktada öğrenci o aldığı bilgileri, bir kuralı öğrendi ama bu kuralı gerçekten sosyal bir ortamda nasıl uygulayacak? O sektörde doğrudan bire bir nasıl uygulayacak? Bunun üzerinde durmalıyız. Eğer bunu da başarabilirsek o zaman büyük bir kazanım elde etmiş oluruz. Hani bunu staj ile yapabiliriz mesela Açıköğretim Fakültesindeki öğrencilerimiz uygulamaya dönük staj yapabilirler." [U4].

"...ben kitlesel açık çevrimiçi dersleri yürütecek öğretim elemanlarının üniversiteleri bünyesinde bu sürece devam etmelerini ancak kitlesel açık çevrimiçi derslerin ücretsiz olmasını hatta bu süreçte desteğin kamu kurumları tarafından verilmesi taraftarıyım." [U9].

"Bugün baktığımızda örneğin bir muhasebe uzmanının, uluslararası muhasebe konusunda kendisini geliştirme hedefi koyarak, uluslararası bir kitlesel açık çevrimiçi derse muhasebeyle ilgili kayıt olmalıyım diye bir kendine hedef çizdiğinde, bu sürecin o muhasebe uzmanına iş hayatı boyunca kuramsal ve uygulama boyutunda katkı sağlaması gereklidir." [U7].

Öğretim elemanlarına yönelik teşvikler ile ilgili alt temalar da, uzaktan eğitimin yasal olarak desteklenmesi, teknoloji alt yapısının iyileştirilmesi, kitlesel açık çevrimiçi derslerin kullanımına yönelik hizmet içi eğitim verilmesi, içerik hazırlama ve ders destek ekiplerinin oluşturulması şeklinde dört alt temada toplanmıştır. Bu alt temalara ilişkin uzaktan eğitim uzmanlarının görüşlerinden bazıları şu şekilde özetlenmiştir:

"Kitlesel açık çevrimiçi derslerin daha etkili yapılması için bu dersleri teşvik edici bir takım yasal kriterlerin getirilmesi çok doğru bir eğitim politikası olacaktır. Ayrıca kitlesel açık çevrimiçi derslerin açılması için belli teşvikler yapılması çok doğru olacaktır. Çünkü bireyler hazır olan sistemlerden yararlanmak istiyorlar gerçekten, yeter ki fırsat verilsin." [U4].

"Teknoloji politikaları olarak tabii erişim önemli. Gerek yurt çapında gerekse dünya çapındaki tüm bireylerin daha fazla erişime sahip olması lazım kitlesel açık çevrimiçi derslerle ilgili. Bunun sağlanabilmesi içinde internetin daha hızlı olması, internet alt yapısının sağlanması, herkesin bilgisayar sahibi olması, herkesin tablet sahibi olmasının teşvik edilmesi, internet erişiminin ucuz olması oldukça önemlidir." [U2].

"Ben öğretim elemanlarının öğrencileri daha çok bu sürece katmaları taraftarıyım. Öğrencilerin bilgileri doğru da olabilir yanlış ta olabilir ama sunsunlar ve bunu kitlesel açık çevrimiçi dersler üzerinden sunsunlar. Kitlesel açık çevrimiçi dersler tasarlatalım onlara. Ya bunu yapalım ya da en azından bir kitlesel açık çevrimiçi dersi aldıralım öğrencilere. Gerekirse bu süreçle ilgili, hem öğretim elemanlarına hem de öğrencilere eğitimler verelim. Dolayısıyla burada öğretim elemanlarının biraz sürecin yönetsel tarafında olmaları gerekiyor. Bu bağlamda öğretim elemanlarının yeni gelişen teknolojileri etkili kullanmaları çok önemlidir. Gerekirse yeni gelişen teknolojiler ki bu kitlesel açık çevrimiçi dersler olabilir, onlara hizmetiçi eğitimler verilerek eksiklerini gidermeleri ve böylece öğrencileri yönlendirmelerinin sağlanması gerekmektedir." [U3].

"Öğretim elemanlarının kendi dersleriyle ilgili destek ekiplerinin olması gerektiğini söyledim. Çünkü kitlesel açık çevrimiçi dersler aynı zamanda bir öğrenme ortamı. Dolayısıyla bu ortamların kendi doğası gereği içerik hazırlama ve destek ekiplerinin kurulması, üniversiteler bünyesinde çok önemlidir. Üniversitelerin bu konuda öğretim elemanlarını teşvik etmesi, teknik işleri kolaylaştırması, online ders materyallerinin hazırlandığı merkezler kurularak bu merkezlerde öğretim elemanlarının ders içeriklerinin geliştirilmesine yönelik katkıların sağlanması gerekmektedir." [U4].

Sonuç ve Tartışma

Kalkınma kavramının yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinde yeniden ele alındığı bilgi toplumunda, özellikle ülkelerin sahip oldukları beşeri sermaye ve çağın gereklerine göre yetişmiş insan gücü ön plana çıkmaktadır. İnsanların gereksinimlerini karşılayan mal ve hizmetlerin üretiminde bilgi, yirmi birinci yüzyılda daha fazla kullanılmaktadır. Bu gerçeklik bilginin özellikle katma değeri yüksek ürünler ortaya koyarak küresel ekonomide ülkelerin rekabet avantajı sağlamalarını olanaklı kılmaktadır. Bunun için tüm ülkeler, sahip oldukları insan kaynaklarının mevcut yeteneklerinin doğru analiz edilerek geliştirilmesi için politikalar üretmektedirler. Bunun için insan kaynaklarının mevcut yeterliklerinin geliştirilmesinde bir süreç olarak eğitimin rolü her geçen gün artmaktadır (Gürlesel, 2014; Fındıkcı, 2014; Özsoy, 2013).

Yeni gelişen teknolojilerin yön verdiği değişim ve dönüşüm sürecinde tüm örgütler, bilgi toplumunda bu sürece hızlı bir şekilde uyum sağlama çabası içindedirler. Örgütlerin sahip olduğu en temel değer olan bireylerin bu süreçte kendilerini geliştirmeleri, örgütlerin belirledikleri amaçlarını gerçekleştirmeleri bakımından oldukça önemlidir (Ulukan, 2009).

Bilgi toplumunda bilginin sürekli değişebileceği gerçeği, gelecekte ulaşmaları beklenen hedefleri olan örgütler için nitelikli insan gücüne olan talep ve insanlara bazı temel yeterliklerin eğitim kurumlarından mezun edildiğinde kazandırılmasının gelecek için yeterli olmaması gerçeği, bireylerin mutlaka öğrenmeyi öğrenme yaklaşımını hayata geçirmelerini zorunlu kılmaktadır (Özdemir, 2013). Günümüzde eğitim örgütlerinin dışında da bireyler yeni bilgilere gelişen yeni teknolojileri kullanarak hızlı bir şekilde ulaşabilmektedirler. Öğrenme sürecinde bireylere, zamana ve fiziksel mekanlara yönelik bağımlılık giderek azalma eğilimi göstermektedir. Bununla birlikte bilgi toplumunda üzerinde durulması gereken en önemli konulardan birisi de bireylerin bilgiye ulaşma kaynaklarını öğrenmeleri ve bu kaynakları gereksinimlerini hızlı ve pratik bir şekilde karşılayabilmek için kullanabilmeleri yeterliliğini kazanmalarıdır (Erdoğan, 2008).

Bilgi toplumunda tüm toplumların yaşadığı değişim süreciyle birlikte, bilgi ekonomisi küresel ölçekte gelişmekte ve tüm dünyada bireylere atfedilen entelektüel mülkiyet ve fikri hakların önemi giderek artmaktadır. Bilgi ekonomisinde bireylerin ön plana çıkması, hayat boyu öğrenme yaklaşımına daha

fazla önem vermeyi zorunlu hale getirmiştir. Yeni gelişen teknolojiler internet ortamında varolan öğrenme kaynaklarını zenginleştirerek, bireyleri sürekli mesleki gelişime teşvik edebilmektedir (Brown, 2005).

Dijital ekonominin gelişmesi sürecinde geniş bantlı internet erişimi yaygınlaşmış, yeni okuryazarlık türleri ön plana çıkmıştır. Geleneksel ekonomiyle, dijital ekonomi arasında belirgin olarak görülebilen en temel farklılık; bilginin üretimi, kullanımı ve yayılması sürecinde internetin ve internet teknolojilerinin yaygın olarak kullanılmasıdır (McAuley, Stewart, Siemens ve Cormier, 2010).

Bireylerin hayatları boyunca karşılaştıkları sorunların çözülmesi sürecinde çoğunlukla yeni bakış açılarına ve yeni bilgilere gereksinimleri vardır. Yaşanan değişim sürecinin hızlandırıcısı olarak gelişen yeni teknolojiler, bu bağlamda yetişkin bireylere gelişen yeni durumlara karşı uyum sağlayabilme olanağı vermektedir. Bu olanak, bireylerin yeni gelişen teknolojileri içselleştirmeleri ve amaca uygun kullanarak yeni bilgilere ulaşmalarıyla anlam kazanmaktadır (Gülbahar, 2009).

Warschauer (2011, s.6)'a göre, yeni gelişen teknolojilerin eğitim örgütlerinde kullanımının üç temel amacı vardır: Bu amaçlardan birincisi öğrencilerin akademik başarılarını arttırmak, ikincisi eğitimde ve toplumsal hayatta fırsat eşitliğini teşvik etmek, üçüncüsü de yirmibirinci yüzyılda ortaya çıkan yeni öğrenme biçimlerini geliştirmektir.

Değişim sürecinin toplumsal yapının genelini etkilediği bilgi toplumunda, toplumsal kurumların bu sürecin dışında değişmeden kalması olanaklı değildir. Toplumsal yapının tüm kurumlarıyla yaşanan bu değişim ve dönüşüm sürecine uyum sağlama çabaları, toplumsal kurumlardan birisi olan eğitim kurumunda da giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır (Özdemir, 2013; Çelik, 2014).

Eğitim örgütlerinin yaşadığı dönüşüm süreci, özellikle eğitim hizmetlerinin finansmanı ve ortaya çıkan maliyetler boyutundan yükseköğretim kurumlarında da ayrıntılı olarak analiz edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte eğitim politikaları çerçevesinde gösterilen en önemli çabalar yükseköğretim kurumlarının eğitim hizmetlerini sunarken yeni finans kaynakları bulabilmeleri, maliyetlerin azaltılarak olabildiğince kaliteli eğitim hizmetini toplum geneline sunabilmeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu süreçte kitlesel açık çevrimiçi dersler ve diğer yeni bakış açılarına gereksinim duyulmaktadır (Yuan ve Powell, 2013).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, yüz yüze eğitim uzaktan eğitimle birlikte sunulmaya başlanmış ve bu iki yaklaşımı harmanlayan yeni bakış açıları ortaya çıkmıştır. Bu yeni bakış açılarının en önemli yansımaları, yükseköğretim basamağında ve yetişkin eğitimi alanında kendisini göstermiştir. Geleceğin eğitim politikalarının belirlenmesinde mobil öğrenme olanaklarının gelişmesiyle birlikte, eğitim içeriklerinin daha fazla sayıdaki öğrenen bireye kaliteli olarak nasıl sunulması gerektiği temel parametrelerden birisi haline gelecektir. Bu perspektifte özellikle örgün eğitim basamağından mezun olan bireylere, gelecekte gereksinim duyabilecekleri yeni yeterlikleri kazandırmayı amaçlayan kitlesel açık çevrimiçi dersler giderek önem kazanmaktadır (Aydagül, 2014).

Kitlesel açık çevrimiçi derslere olan talebin gün geçtikçe artmasıyla birlikte bu dersler, çevrimiçi uzaktan eğitim kurumları tarafından üzerinde giderek daha fazla çaba sarfedilmesi gereken önemli bir konu başlığı haline gelmiştir. Birçok kurum, kitlesel açık çevrimiçi ders saylayıcılarla işbirliği yapmak, kitlesel açık çevrimiçi derslerin mevcut potansiyelinden ve olanaklarından yararlanmak istemektedirler (Conole, 2014; Clarà ve Barberà, 2013).

Kitlesel açık çevrimiçi dersleri takip eden bireyler, ders içeriklerini paylaşma, harmanlama ve içerik ekleme süreçlerinde inisiyatif alabilmektedirler. Bu durum dersi seçen kişilere, sınıf ortamında öğretmen merkezli bilgi paylaşımı ve grup tartışmaları gerçeğinin çok ötesinde, seçilen dersle ilgili o derse kaydolmuş bireylerin geçmiş öğrenme yaşantıları ve deneyimlerine bakılmaksızın tüm bireylerin

derse katkı sağlamalarına, birbirlerinin kişisel gelişimlerine yardımcı olmalarına ve ders içeriğini zenginleştirmelerine yönelik önemli olanaklar sunmaktadır (de Waard, 2013).

Yükseköğretim kurumları, yeni bilgileri üreten ve toplum geneline yayan diğer kurumlarla birlikte günümüzde ekonomik büyümenin hızlandırıcıları olarak kabul edilmektedirler (Poce, 2014). Dijital ekonominin temel parametreleri, diğer toplumsal kurumları olduğu gibi, eğitim kurumlarını da yoğun olarak etkilemektedir. Bu etkilenme sürecini yaşayan eğitim kurumlarından birisi de yükseköğretim kurumlarıdır. Gelişen yeni teknolojiler temelinde yükseköğretim kurumları kendilerinden beklenen görevleri yerine getirebilmek için işbirliğini teşvik eden, eğitim hizmetlerini daha geniş kitlelere ulaştırabilen daha açık bir yapıya dönüşmelidirler. Kitlesele açık çevrimiçi dersler, özünde değişimi hızlandıran bir gücü temsil etmektedir. Bu dersleri bünyelerinde barındıran tüm kurumlar, bu yeni gerçekliğe uyum sağlayabilmek ve kitlesele açık çevrimiçi dersleri daha etkili sunabilmek için bir yeniden yapılanma süreci yaşamaktadırlar (Davies, 2014).

Dijital çağ, yükseköğretim kurumları için fırsat ve tehditleri ortaya çıkarabilmektedir. Dünya genelindeki küresel internet ağı yapılanmasının gelişmesi ve dijital içeriklerin artması, yükseköğretim kurumlarının tüm boyutları üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır (Weller ve Anderson, 2013). Başar (2014)'a göre bilgi toplumunun önemli gerçekliklerinden birisini temsil eden bilgi ekonomisi perspektifinde, yükseköğretim kurumlarının yeni bilgilerin üretilmesine katkı sağlama sürecini, en az araştırma ve eğitim süreçleri kadar etkili kılmayı hedeflemeleri bir zorunluluk haline gelmiştir.

Kitlesele açık çevrimiçi dersler hayat boyu öğrenme yaklaşımının daha fazla benimsenmeye başlamasıyla birlikte, birbirlerinden farklı becerilere ve uzmanlık alanlarına sahip olan bireylerin daha fazla talep ettiği ve kendi öğrenme süreçlerini yönetme istekliliği gösterdikleri öğrenme ortamları olarak sürekli bir gelişme trendi göstermektedir. Bu sebeple kitlesele açık çevrimiçi dersleri sunan yükseköğretim kurumları ve kitlesele açık çevrimiçi ders sağlayıcıları, öğrenen bireylerin kendi potansiyellerini daha fazla geliştirebileceği, bireysel farklılıklara daha fazla vurgu yapan ders tasarımlarına daha fazla önem vermelidirler (Littlejohn, 2013).

Kitlesele açık çevrimiçi dersler, fiziksel sınırlılıklar ve uzaklıkları ortadan kaldırarak, belirli bir paylaştırıcı bilgisayar ağının sınırlamalarına takılmadan, internet bağlantısı olan çok sayıda insanın bir dersi takip edebilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca kitlesele açık çevrimiçi dersler, gerek senkron gerekse asenkron olarak dijital çağın tüm olanaklarını kullanarak bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamayı amaçlamaktadırlar. Bu özellikleriyle kitlesele açık çevrimiçi dersler, dijital çağda değişime uyum sağlama esnekliğini temsil etmektedirler (Weller ve Anderson, 2013).

Kitlesele açık çevrimiçi derslerin yapı ve işleyişine ilişkin var olan durumu ortaya koymak; uzaktan eğitim uzmanlarının söz konusu bu derslerin hayat boyu öğrenme ve bilgi ekonomisi bağlamında katkılarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlar şu başlıklarda özetlenmiştir:

Kitlesele açık çevrimiçi derslerin yapı ve işleyişi ile ilgili dünyadaki mevcut durumu belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilen döküman analizi sonucunda; kitlesele açık çevrimiçi derslerin, bireylerin bireysel ve mesleki gelişimlerini zaman ve ortam kısıtlamalarından bağımsız olarak en verimli şekilde sağladıkları ortamlar olarak görüldüğü ön plana çıkmıştır. Kullanıcıların, kitlesele açık çevrimiçi derslerde üyelik sistemi sayesinde kendi profillerini oluşturarak sayfalarını istedikleri gibi kişiselleştirme imkanlarına sahip oldukları görülmektedir. Kitlesele açık çevrimiçi dersler aracılığıyla verilen bu üyelik sistemi sayesinde kullanıcılara kendi öğrenme hızlarında ilerleyebilme ve gelişimleri konusunda, hem kendilerine hem de eğitim veren uzmanlara gelişim raporlarının elde edilmesi olanağı sağlanmaktadır. Kitlesele açık çevrimiçi derslerde kullanıcılara motivasyonlarını artırıcı pekiştiriciler istenilen çıktılar elde

edildikçe verilmektedir. Kitlesele açık çevrimiçi derslerde bilgi, mobil uygulama desteği de sağlanarak web teknolojisinin en gelişmiş uygulamaları kullanılarak öğrenenlere sunulabilmektedir.

Uzaktan eğitim uzmanlarının, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylerin hayat boyu öğrenme sürecine katkıları konusundaki görüşleri şunlardır:

Uzaktan eğitim uzmanları, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylerin mesleki ve bireysel gelişimlerine katkı sağladığını, kitlesele açık çevrimiçi dersler sayesinde bireylerin öğrenme maliyetlerinden ve öğrenme zamanından tasarruf sağladıklarını, bireylerin iş yaşamından kopmadan yenilenme olanağına sahip olduklarını, kitlesele açık çevrimiçi derslerle bireylerin yapılandırılmış bilgiye erişim şansına sahip olduklarını ayrıca doğru ve güvenilir bilgiye erişim imkanı bulduklarını, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bilgi ve becerilerin sertifika veya diploma ile belgelenmesini sağladıkları görüşlerini paylaşmışlardır. Ayrıca uzaktan eğitim uzmanlarına göre kitlesele açık çevrimiçi derslerin zamandan ve ortamdan bağımsız olması, kontenjan sınırlıklarının olmaması, çift yönlü etkileşime izin vermesi gibi olumlu yönleri bulunmaktadır.

Uzaktan eğitim uzmanları, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bilgi ekonomisine katkıları konusunda şu görüşlere sahiptirler: Uzaktan eğitim uzmanları, kitlesele açık çevrimiçi derslerin nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine katkı sağladığını, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylere yeni meslekler için istihdam olanakları, mesleki kariyer yapma imkanı ve bireylerin gereksinimlerine göre sürekli yenilenme olanağı sağladıklarını, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylerin değişim sürecine uyum sağlamasını kolaylaştırarak bireylerin üretime katkı sağlamalarını, böylece bu durumun bireylere ekonomik fayda olarak yansıdığını, bazı konularda ekonomik değer üretiminin uzun vadeli olabileceği görüşlerini paylaşmışlardır.

Uzaktan eğitim uzmanlarının kitlesele açık çevrimiçi derslerin cazip hale getirilmesine yönelik şu görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir: Uzaktan eğitim uzmanları; katılımcılara yönelik olarak yapılandırılacak kitlesele açık çevrimiçi derslerin diploma ve sertifikalandırma olanakları sağlaması, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylerin ilgi alanlarına yönelik olması, bireylere tanıtım ve bilgilendirmelerin sürekli olarak yapılması, kitlesele açık çevrimiçi derslerin mutlaka esnek program ve planlamalarla yapılandırılması, kitlesele açık çevrimiçi derslerin ücretsiz olması gerektiğini, kitlesele açık çevrimiçi derslerin bireylere mesleki kariyer imkanı, staj (iş başında eğitim) olanakları sağlayarak mutlaka bu süreci destekleyici olarak bireylere istihdama yönelik derslerin verilmesinin gerektiğini belirtmişlerdir.

Uzaktan eğitim uzmanları, öğretim elemanlarına yönelik teşvikler boyutunda; uzaktan eğitimin yasal olarak desteklenmesini ve kitlesele açık çevrimiçi dersler kapsamında teknoloji alt yapısının iyileştirilmesi gerektiğini, kitlesele açık çevrimiçi derslerin kullanımı kapsamında gerektiğinde öğretim elemanlarına hizmet içi eğitimler verilebileceğini ve kitlesele açık çevrimiçi derslerin hazırlanmasında içerik hazırlama ve ders destek ekiplerinin oluşturulmasının önemini belirtmişlerdir.

Bu araştırmada ortaya konan tema ve bulgulardan yola çıkılarak, uzaktan eğitim uzmanlarının kitlesele açık çevrimiçi derslere ilişkin tutum ve yeterliklerini tarama yöntemiyle değerlendirmeye yönelik ölçeklerin oluşturulması, kitlesele açık çevrimiçi dersler kapsamında elde edilen sertifika ve belgelerin kurum veya kuruluşlarca kabul edilebilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması önerilebilir. Ayrıca bireylerin mesleki veya kişisel gelişimlerini desteklemek amacıyla üniversiteler aracılığıyla eğitim gereksinimlerini temel alan kitlesele açık çevrimiçi dersler geliştirilebilir, bu dersler sonucunda istihdama yönelik geçerli belge veya sertifika sağlama olanakları katılımcılara sunulabilir.

Kaynakça

- Akturan, U. (2013). Doküman incelemesi. Baş, T. ve Akturan, U. (Ed.). *Nitel araştırma yöntemleri: Nvivo ile nitel veri analizi, örnekleme, analiz, yorum (2. baskı)* içinde (ss.117-126). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ALISON. (2014). <http://alison.com> adresinden 25.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Aydağül, B. (2014). Eğitimde yeni bir paradigma tartışması için bazı başlıklar. Mutlu Dinger (Ed.) *Yeni paradigma* içinde (ss.191-212). İstanbul: Optimist Yayım, Dağıtım.
- Baker, R., Evans, B., Greenberg, E. ve Dee, T. (2014) Understanding Persistence in MOOCs (Massive Open Online Courses): Descriptive & Experimental Evidence. Cress, U., ve Kloos, C. D. (Ed.), *Proceedings of the European MOOC Stakeholder Summit 2014 (EMOOCs 2014)*. February 10th-12th: Lausanne, Switzerland. (ss. 5-10).
<http://www.emoocs2014.eu/sites/default/files/Proceedings-Moocs-Summit-2014.pdf> adresinden 31.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Başar, M. (2014). *Akademik girişimcilik. Kuruluş finansmanı ve şirketleşme süreci*. Ankara: Nisan Kitabevi.
- Brown, J.S. (2005). *New learning environments for the 21st century*.
<http://www.johnseelybrown.com/newlearning.pdf> adresinden 29.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Clarà, M ve Barberà, E. (2013). Learning online: Massive open online courses (MOOCs), connectivism, and cultural psychology. *Distance Education*, 34(1), 129-136.
<http://dx.doi.org/10.1080/01587919.2013.770428> adresinden 24.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- CODECADEMY. (2014). <http://www.codecademy.com> adresinden 23.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Conole, G. (2014). Evaluating MOOCs- What is really happening? A.M. Teixeira, A. Szúcs ve Mázár, I. (Eds.), *From education to employment and meaningful work with ICTs. Proceedings of EDEN Annual Conference*. [CD-ROM] içinde (s. 9). Zagreb: European Distance and E-Learning Network. ISBN: 978-963-89559-6-8.
- Creswell, J.W. (2014). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (4. baskı). Upper Saddle River, N.J. : Pearson/Merrill Prentice Hall.
- COURSERA. (2014). <https://www.coursera.org> adresinden 20.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Çelik, V. (2014). Örgütsel değişim ve geleceğin okulu. Hasan Celal Güzel (Ed.), *Yeni Türkiye. Türk Eğitimi Özel Sayısı I* içinde (834-843). Ankara: Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi.
- Dahlman, C.J., Routti, J. ve Ylä-Anttila, P. (2007). Introduction. C.J. Dahlman, J. Routti ve P. Ylä - Anttila (Ed.), *Finland as a knowledge economy: Elements of success and lessons learned* içinde(ss.1-7). Washington, D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank.
- Davies, B. (2014). *The role and relevance of universities in the digital economy. Exploring the opportunities and risks arising from Moocs, big data and cyber security in contemporary higher education*. Melbourne, Victoria:
http://web.archive.org/web/20140612002332/http://www.cisco.com/web/AP/docs/role_and_relevance_of_universities_in_digital_age_f1_17feb2014.pdf adresinden 10.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.

- de Waard, I. (2013). mMOOC design: Ubiquitous, open learning in the cloud. Z.L. Berge ve L.Y. Muilenburg (Ed.), *Handbook of mobile learning* içinde (ss. 356-368). New York & London: Routledge.
- Duderstadt, J.J., Atkins, D.E. ve Van Houweling, D. (2002). *Higher education in the digital age: Technology issues and strategies for American colleges and universities*. Westport, CT: American Council on Education & Praeger Publishers.
- Eckes, A.E., Jr. (2011). *The contemporary global economy. A history since 1980*. Chichester West Sussex: Wiley-Blackwell.
- EDX. (2014). <https://www.edx.org> adresinden 20.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Erdoğan, İ. (2008). *Öğrenmenin gücü*. İstanbul: Alfa Basım, Yayım, Dağıtım.
- Fındıkçı, İ. (2014). Bilgi toplumunun gerçekleri ve öğreten okuldan öğrenen okula. H. C. Güzel (Ed.). *Yeni Türkiye. Türk Eğitimi Özel Sayısı I* içinde (852-863). Ankara: Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi.
- FUTURELEARN. (2014). <https://www.futurelearn.com> adresinden 21.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Goldin, C. ve Katz, L.F. (2008). *The race between education and technology*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Gülbahar, Y. (2009). *E-öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güler, A., Halicioğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Felsefe-yöntem- analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürlesel, C.F. (2014). Kalkınmada yeni paradigma. Bütünsel kalkınma yaklaşımı. Mutlu Dinçer (Ed.) *Yeni paradigma* içinde (ss.19-35). İstanbul: Optimist Yayım, Dağıtım.
- Halpern, D. (2005). *Social Capital*. Cambridge: Polity Press.
- Huysman, M. (2004). Design requirements for knowledge-sharing tools: A need for social capital analysis. M. Huysman ve V. Wulf. (Ed.), *Social capital and information technology* içinde (ss.187-207). Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- KHANACADEMY. (2014). <http://www.khanacademy.org.tr> adresinden 24.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Kop, R. (2011). The challenges to connectivist learning on open online networks: Learning experiences during a massive open online course. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 19-38. <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/882> adresinden 26.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Littlejohn, A. (2013). *Understanding Massive Open Online Courses*. Commonwealth Educational Media Centre for Asia (CEMCA) EdTech Notes. http://cemca.org.in/ckfinder/userfiles/files/EdTech%20Notes%202022_Littlejohn_final_1June2013.pdf adresinden 20.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Livingstone, D.W. (2012). Debunking the 'knowledge economy'. The limits of human capital theory. D.W. Livingstone ve D. Guile (Ed.), *The Knowledge Economy and Lifelong Learning. A Critical Reader* içinde (ss.85-116). Rotterdam: Sense Publishers.

- McAuley, A., Stewart, B., Siemens, G. ve Cormier, D. (2010). *The MOOC model for digital practice*. http://www.elearnspace.org/Articles/MOOC_Final.pdf adresinden 28.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd edition). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Mishra, S. K. (2013). Quality education for children, youth and adults through mobile learning. J. Keengwe (Ed.), *Pedagogical applications and social effects of mobile technology integration* içinde (ss. 225-237). Hershey, PA: Information Science Reference.
- NPTTEL. (2014). <http://nptel.ac.in> adresinden 23.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- OPENLEARNING. (2014). <https://www.openlearning.com> adresinden 23.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- OPENSTUDY. (2014). <http://openstudy.com> adresinden 22.08.2014 tarihinde elde edilmiştir..
- Ossiannilsson, E. (2014). Open learning arenas with an open culture of sharing-success factors. A. M. Teixeira, A. Szűcs ve Mázár, I. (Ed.), *From education to employment and meaningful work with ICTs. Proceedings of EDEN Annual Conference*. [CD-ROM] içinde (s. 12). Zagreb: European Distance and E-Learning Network. ISBN: 978-963-89559-6-8.
- Özdemir, S. (2013). *Eğitimde örgütsel yenileşme*. (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Özsoy, C. (2013). Bilgi ekonomisi ve eğitim. E. Kutlu ve B. T. Tosunoğlu (Ed.). *Bilgi ekonomisi* içinde (ss.162-189). Ankara: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. (3. baskı). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Poce, A. (2014). A mooc for entrepreneurship education, adopting a critical technology. An experience carried out at the Dhitech technological district in Apulia (Italy). A.M. Teixeira, A. Szűcs ve Mázár, I. (Ed.), *From education to employment and meaningful work with ICTs. Proceedings of EDEN Annual Conference*. [CD-ROM] içinde. Zagreb: European Distance and E-Learning Network. ISBN: 978-963-89559-6-8.
- Stracke, C. M. (2014). How can e-learning and MOOCs reveal and exploit the hidden treasures of open research and open education? A. M. Teixeira, A. Szűcs ve Mázár, I. (Ed.), *From education to employment and meaningful work with ICTs. Proceedings of EDEN Annual Conference*. [CD-ROM] içinde (s. 11) Zagreb: European Distance and E-Learning Network. ISBN: 978-963-89559-6-8.
- Ulukan, C. (2009). E-Öğrenme. H. Z. Tonus (Ed.). *Eğitim ve geliştirme* içinde (ss.117-134). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- UDACITY. (2014). <https://www.udacity.com> adresinden 21.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- UDEMY. (2014). <https://www.udemy.com> adresinden 24.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.
- Warschauer, M. (2011). *Learning in the cloud: How (and why) to transform schools with digital media*. New York ve London: Teachers College Press.
- Weller, M. ve Anderson, T. (2013). Digital Resilience in higher education. *European Journal of Open, Distance and E-Learning*, 16(1), 53-66. <http://www.eurodl.org/?p=current&article=559> adresinden 18.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods*. (4. baskı). Los Angeles, California: Sage Publications.

Yuan, L. ve Powell, S. (2013). *Moocs and open education: Implications for higher education*. Centre for Educational Technology, Interoperability and Standards (Cetis). Cetis White Paper. <http://publications.cetis.ac.uk/wp-content/uploads/2013/03/MOOCs-and-Open-Education.pdf> adresinden 31.08.2014 tarihinde elde edilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Massive Open Online Courses (MOOC) embrace advanced learning environments which are customized to unique characteristics and needs of different individuals. In this regard, MOOCs can allow low-cost and large-scale access for a considerable number of students. As privileged educational entities and higher education institutions tend to structure, support and provide MOOCs, global decision-makers and researchers have begun to focus on these courses more often (Baker, Evans, Greenberg ve Dee, 2014).

The purpose of the current study was twofold. First, the current nature and functions of globally-renowned MOOCs were explored. Then, perceptions of distance learning experts regarding the contribution of MOOCs to lifelong learning and knowledge economy were investigated. To address the research questions, a qualitative case study was designed which began with a document analysis to investigate the common characteristics of the leading MOOCs. After the document analysis, semi-structured interviews were conducted with distance learning experts who are professionally interested in MOOCs. In this regard, a purposeful sampling procedure was followed to realize in-depth investigations with relevant professionals of MOOCs.

During the document analysis, Internet addresses of 11 MOOC providers were explored, their potentials and affordances were examined, common features were highlighted and features relevant to the current study were summarized. These providers were Coursera, Edx, Udacity, Futurelearn, Openstudy, Codeacademy, Openlearning, NPTEL, Khan Academy, Udemy and ALISON. Findings were used to develop a semi-structured interview form. In addition, an extensive literature search was conducted on the theoretical foundations of MOOCs, knowledge economy and lifelong learning so that a more robust and relevant data collection tool could be prepared. Integration of the document analysis and the literature search revealed a 10-item interview form. In order to fine-tune the questions, the form was sent to four scholars in different fields including distance education, educational administration and educational technology. Their evaluations helped the researchers to modify the questions and reduce the number of interview items to five. Before the semi-structured interviews, the form was further piloted with two MOOC experts whose responses were not included in the research data.

Semi-structured interviews were conducted with ten experts who had previously designed for a MOOC team or who had previously published about MOOCs. Content analysis techniques were implemented to analyze the data. After the themes and categories were revealed, the reliability of the coding procedure was also calculated which was ideal (91%).

Findings of the document analysis revealed that MOOCs could be considered as effective contexts to promote personal and professional development without time or space boundaries. Thanks to

advanced membership features, users were able to generate their personal profiles and customize their learning environments. In addition, investigated platforms provided users with the opportunities to advance at their own speed and monitor their progress. Motivating reinforcements were also available to those who realized the learning module aims appropriately. Finally, course contents were available to users anytime and anywhere through embracing contemporary online connectivity and digital compression technologies such as mobile application supports.

Perceptions of the distance learning experts regarding the role of MOOCs on lifelong learning revealed that experts considered MOOCs contributive to both personal and professional development of individuals. First of all, MOOCs sustained economy in terms of time, space and money which are devoted to educational practices. Then, MOOCs helped individuals to pursue their educational goals without interrupting their professional lives, and to access structured and credible information. In addition, certification of the realized learning outcomes with relevant documents or diploma supplements were considered quite motivating and advantageous. Finally, MOOCs were considered quite advantageous as they were accessible without time and space barriers, provided large-scale access to higher number of students without quota constraints, and allowed for bidirectional interaction among participants.

While addressing the contribution of MOOCs to knowledge economy, distance learning experts underlined the importance of high-qualified human source in particular. They believed that MOOCs helped individuals to qualify for different jobs, advance in their current careers and take relevant professional development steps in accordance with their unique personal and professional needs. In this regard, MOOCs were considered supportive of personal and professional change readiness. Such a contribution further triggered the role of individuals on production, which financially benefited individuals as well. Finally, such a diffusion of contemporary knowledge and skills was believed to sustain a longitudinal economic advantage.

Experts further underlined the importance of making MOOCs more attractive to a larger audience. In this regard, they focused on the role of certification and diploma opportunities on the adoption of MOOCs. Furthermore, several suggestions were provided to diffuse MOOCs such as tailoring MOOCs in accordance with individual learning needs, introducing their affordances to potential user populations through relevant briefing activities, structuring MOOCs in a way to provide flexible programs for a larger variety of audiences, reducing the access costs, and providing modules to supplement employment opportunities. Accordingly, incentives to higher education faculty were discussed by the participants to ameliorate the current state of MOOCs such as official regulations to support distance education, empowerment of the technological infrastructure in a way to facilitate production and delivery, professional development and in-service training of lecturers to supplement the course content and delivery, and generating specialist teams to facilitate content preparation and course support.

Findings of the current study can be used to develop novel data collection tools so that the attitudes and competencies of both distance education experts and potential target populations regarding MOOCs can be investigated on a larger scale. In addition, educational administrators can take the necessary precautions to sustain the accreditation of MOOCs through contributing to official regulations on recognizing certificates and diploma supplements. Finally, higher education institutions can develop their MOOCs or contribute to existing ones to empower personal and professional development of individuals, and to share their unique expertise with the world. Providing the target audience with accredited certificates may also accelerate the process and increase the quality.